

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

10 päivänä syyskuuta 2019*

Muutoksenhaku – Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka – Iranin islamilaiseen tasavaltaan kohdistuvat rajoittavat toimenpiteet – Korvaus vahingosta, jota valittaja väittää kärsineensä siksi, että sen nimi on merkitty henkilöiden ja yhteisöjen, joiden varat ja taloudelliset resurssit jäädytetään, luetteloon – Vahingonkorvauskanne – Sopimussuhteen ulkopuolisen Euroopan unionin vastuun syntymisen välttämättömät edellytykset – Käsite ”unionin oikeussäännön riittävän ilmeinen rikkominen” – Arviointi – Käsite ”omistuksessa tai määräysvallassa oleva yhtiö” – Perusteluvelvollisuus

Asiassa C-123/18 P,

jossa on kyse Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 56 artiklaan perustuvasta valituksesta, joka on pantu vireille 13.2.2018,

HTTS Hanseatic Trade Trust & Shipping GmbH, kotipaikka Hampuri (Saksa), edustajanaan M. Schlingmann, Rechtsanwalt,

valittajana,

ja jossa muina osapuolina ovat

Euroopan unionin neuvosto, asiamiehinään J.-P. Hix ja M. Bishop,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

Euroopan komissio, asiamiehinään aluksi R. Tricot, M. Kellerbauer ja C. Zadra, sittemmin Tricot, C. Hödlmayr ja Zadra,

väliintulijana ensimmäisessä oikeusasteessa,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti K. Lenaerts, varapresidentti R. Silva de Lapuerta, jaostojen puheenjohtajat J.-C. Bonichot, A. Prechal ja M. Vilaras sekä tuomarit A. Rosas (esittelevä tuomari), E. Juhász, M. Ilešič, J. Malenovský, L. Bay Larsen, C. G. Fernlund, P. G. Xuereb ja N. J. Piçarra,

julkisasiamies: G. Pitruzzella,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Malacek,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 26.11.2018 pidetyssä istunnossa esitetyn,

kuultuaan julkisasiamiehen 5.3.2019 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Valituksellaan HTTS Hanseatic Trade Trust & Shipping GmbH (jäljempänä HTTS) vaatii kumottavaksi unionin yleisen tuomioistuimen 13.12.2017 antaman tuomion HTTS v. neuvosto (T-692/15, jäljempänä valituksenalainen tuomio, EU:T:2017:890), jolla kyseinen tuomioistuin hylkäsi tämän asian valittajan nostaman kanteen, joka koski vaatimusta korvata vahinko, jonka se väitti itselleen aiheutuneen, koska sen nimi oli merkitty yhtäältä Iraniin kohdistuvista rajoittavista toimenpiteistä annetun asetuksen (EY) N:o 423/2007 7 artiklan 2 kohdan täytäntöönpanosta 26.7.2010 annetulla neuvoston täytäntöönpanoasetuksella (EU) N:o 668/2010 (EUVL 2010, L 195, s. 25) Iraniin kohdistuvista rajoittavista toimenpiteistä 19.4.2007 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 423/2007 (EUVL 2007, L 103, s. 1) liitteeseen V ja toisaalta Iraniin kohdistuvista rajoittavista toimenpiteistä ja asetuksen N:o 423/2007 kumoamisesta 25.10.2010 annetulla neuvoston asetuksella (EU) N:o 961/2010 (EUVL 2010, L 281, s. 1) asetuksen N:o 961/2010 liitteeseen VIII.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

- 2 Asetuksen N:o 961/2010 IV luvussa, jonka otsikko on ”Varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttäminen”, on 16 artikla, jonka 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäädytetään kaikki liitteessä VIII luetelluille henkilöille, yhteisöille ja elimille kuuluvat taikka niiden omistuksessa, hallussa tai määräysvallassa olevat varat ja taloudelliset resurssit. Liitteessä VIII luetellaan luonnolliset henkilöt, oikeushenkilöt, yhteisöt ja elimet, jotka eivät kuulu liitteen VII soveltamisalaan ja joista on Iraniin kohdistuvista rajoittavista toimenpiteistä ja yhteisen kannan 2007/140/YUTP kumoamisesta 26.7.2010 annetun neuvoston päätöksen 2010/413/YUTP (EUVL 2010, L 195, s. 39) 20 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti todettu, että ne:

- a) osallistuvat tai ovat suoraan yhteydessä Iranin joukkotuhoojien leviämistä edistävään ydinenergia-alan toimintaan tai ydinasejärjestelmien kehittämiseen tai tukevat niitä, muun muassa osallistumalla kiellettyjen tuotteiden ja teknologian hankintaan, tai ovat tällaisen henkilön, yhteisön tai elimen omistuksessa tai määräysvallassa, myös silloin, kun tällainen omistus tai määräysvalta perustuu laittomiin keinoihin, tai toimivat niiden puolesta tai johdolla;

--

- d) ovat Iranin islamilaisen tasavallan linjavarustamon (Islamic Republic of Iran Shipping Lines tai IRISL) omistuksessa tai määräysvallassa olevia oikeushenkilöitä, yhteisöjä tai elimiä.

--”

Asian tausta

- 3 Asian tausta on esitetty valituksenalaisen tuomion 1–10 kohdassa seuraavasti:

”1 [HTTS] on ainoan yhtiömiehensä ja johtajansa N. Batenin maaliskuussa 2009 Saksan oikeuden mukaan perustama yhtiö. HTTS toimii laivameklarina ja alusten teknisestä hallinnosta vastaavana yrityksenä.

- 2 Käsiteltävä asia liittyy rajoittaviin toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on painostaa Iranin islamilaista tasavaltaa lopettamaan ydinaseiden levittämistä edistävä ydinenergia-alan toiminta ja ydinasejärjestelmien kehittäminen (jäljempänä ydinaseiden levittäminen). Se liittyy erityisesti asioihin, joissa on kysymys toimenpiteistä, jotka on kohdistettu [IRISL]-nimiseen varustamoon ja tähän yhtiöön väitetysti yhteydessä oleviin luonnollisiin henkilöihin tai oikeushenkilöihin, joihin kuuluvat Euroopan unionin neuvoston mukaan muun muassa HTTS ja kaksi muuta varustamoa, Hafize Darya Shipping Lines (jäljempänä HDSL) ja Safiran Pyam Darya Shipping Lines (jäljempänä SAPID).
- 3 HTTS:n nimi merkittiin ensimmäisen kerran 26.7.2010 asetuksen [N:o 423/2007] liitteessä V olevaan luetteloon henkilöistä, yhteisöistä ja elimistä, joihin rajoittavat toimenpiteet kohdistuvat, täytäntöönpanoasetuksen [N:o 668/2010] voimaantulon jälkeen. Tämän merkitsemisen osalta ei ole nostettu kumoamiskannetta. HTTS on sitä vastoin riitauttanut asetuksella [N:o 961/2010] muutama kuukausi myöhemmin tapahtuneen nimensä merkitsemisen saman asetuksen liitteessä VIII olevaan luetteloon henkilöistä, yhteisöistä ja elimistä, joihin rajoittavat toimenpiteet kohdistuvat, ja tämä merkitseminen on sittemmin kumottu unionin yleisessä tuomioistuimessa, joka katsoi, ettei sitä ollut perusteltu oikeudellisesti riittävällä tavalla (ks. jäljempänä 5 kohta).
- 4 Asetuksessa N:o 668/2010 perusteena HTTS:n nimen luetteloon merkitsemiselle oli pääasiallisesti, että se 'toim[i] HDSL:n puolesta Euroopassa'. Asetuksessa N:o 961/2010 perusteena oli, että se '[oli] IRISL:n määräysvallassa ja/tai toim[i] sen puolesta'.
- 5 Unionin yleinen tuomioistuin kumosi 7.12.2011 annetussa tuomiossa HTTS v. neuvosto (T-562/10, EU:T:2011:716) asetuksen N:o 961/2010 kyseisen yhtiön osalta, mutta 7.2.2012 alkavin vaikutuksin, jotta neuvosto saattoi tällä välin tarvittaessa täydentää perusteluja HTTS:n nimen uudelleen luetteloon merkitsemiselle. Tältä osin unionin yleinen tuomioistuin totesi nimittäin, että siitä, että asetus N:o 961/2010 kumottaisiin välittömästi vaikutuksin, voisi aiheutua vakavaa ja peruuttamatonta vahinkoa kyseisellä asetuksella säädettyjen Iranin islamilaiseen tasavaltaan kohdistuvien rajoittavien toimenpiteiden tehokkuudelle, koska 'ei voida sulkea pois sitä, että rajoittavien toimenpiteiden kohdistaminen kantajaan on kuitenkin asiasisällöltään saattanut olla perusteltua' (tuomio 7.12.2011, HTTS v. neuvosto, T-562/10, EU:T:2011:716, 41 ja 42 kohta).
- 6 Unionin yleisen tuomioistuimen 7.12.2011 antaman tuomion HTTS v. neuvosto (T-562/10, EU:T:2011:716) jälkeen neuvosto on jälleen merkinnyt kantajan nimen luetteloihin, minkä tämä jälkimmäinen on aina riitauttanut ja unionin yleinen tuomioistuin sittemmin myös aina kumonnut 12.6.2013 annetussa tuomiossa HTTS v. neuvosto (T-128/12 ja T-182/12, ei julkaistu, EU:T:2013:312) ja 18.9.2015 annetussa tuomiossa HTTS ja Bateni v. neuvosto (T-45/14, ei julkaistu, EU:T:2015:650).
- 7 Tässä vaiheessa on sitä paitsi muistutettava siitä, että unionin yleinen tuomioistuin on 16.9.2013 annetussa tuomiossa Islamic Republic of Iran Shipping Lines ym. v. neuvosto (T-489/10, EU:T:2013:453) vastaavasti kumonnut IRISL:n ja muiden varustamojen, kuten HDSL:n ja SAPID:n, nimen merkitsemisen niitä koskeviin luetteloihin sillä perusteella, että neuvoston esittämän näytön nojalla IRISL:n nimen merkitsemistä ei voitu pitää perusteltuna eikä tämän näytön nojalla näin ollen voitu perustella myöskään muihin varustamoihin, jotka oli merkitty luetteloihin niillä IRISL:ään olevien yhteyksien vuoksi, kohdistuvien rajoittavien toimenpiteiden hyväksymistä ja voimassa pitämistä.
- 8 Kantaja on esittänyt 23.7.2015 päivätyllä kirjeellään neuvostolle korvausvaatimuksen vahingosta, jonka se väittää kärsineensä siitä syystä, että sen nimi merkittiin alun perin ja myöhemmin uudelleen luetteloihin henkilöistä, jotka ovat yhteydessä IRISL:n toimintaan.

- 9 Tässä korvausvaatimuksessaan kantaja vetosi oikeuteensa saada korvausta aineellisista ja aineettomista vahingoista, joiden se katsoi aiheutuneen paitsi käsiteltävässä asiassa kyseessä olevien asetuksissa N:o 668/2010 ja 961/2010 päätettyjen luetteloon merkitsemisten perusteella, myös vahingoista, jotka aiheutuivat myöhempien luetteloon merkitsemisten ja uudelleen merkitsemisten perusteella (ks. edellä 6 kohta). Aineellisten vahinkojen kokonaismäärä oli väitetyksi 11 928 939 euroa ja aineettomien vahinkojen määrä 250 000 euroa 26.7.2010 ja 18.9.2015 välisellä ajanjaksolla.
- 10 Neuvosto hylkäsi tämän vaatimuksen 16.10.2015 päivätyllä kirjeellä.”

Oikeudenkäyntimenettely unionin yleisessä tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

- 4 HTTS nosti unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 25.11.2015 jättämällään kannekirjelmällä kanteen, jossa se vaati neuvoston velvoittamista maksamaan sille 2 516 221,50 euron suuruisen summan korvauksena aineellisesta ja aineettomasta vahingosta, joka sille oli aiheutunut, koska sen nimi oli merkitty asetuksen N:o 423/2006 liitteessä V ja asetuksen N:o 961/2010 liitteessä VIII oleviin luetteloihin (jäljempänä riidanalaiset luettelot).
- 5 Euroopan komissio pyysi unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 5.4.2016 toimittamallaan asiakirjalla saada osallistua asian käsittelyyn väliintulijana tukeakseen neuvoston vaatimuksia. Unionin yleisen tuomioistuimen seitsemännen jaoston puheenjohtaja hyväksyi kyseisen pyynnön 13.5.2016.
- 6 Kannekirjelmässään HTTS vetosi kahteen kanneperusteeseen, joista ensimmäinen koski perusteluvollisuuden laiminlyöntiä ja toinen niiden aineellisten edellytysten noudattamatta jättämistä, joiden perusteella sen merkitseminen riidanalaisiin luetteloihin oli oikeutettua.
- 7 Unionin yleisen tuomioistuimen ensin tarkasteleman toisen kanneperusteen osalta tämä totesi valituksenalaisen tuomion 44–46 kohdassa ensiksi, että rajoittava toimenpide, jonka kohteena voi olla muu kuin valtiollinen yhteisö, ei ole sinänsä neuvoston itsenäinen toimi, joka olisi tätä yhteisöä vastaan toteutetun rikosoikeudellisen tai hallinnollisen seuraamuksen luonteinen, vaan SEUT 215 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu toimenpide, jota tarvitaan, jotta Euroopan unioni voi saavuttaa asteittain konkreettisen tavoitteen, johon se pyrkii kansainvälisissä suhteissaan, eli käsiteltävässä asiassa sen, että Iranin islamilainen tasavalta lopettaa ydinaseiden levittämisen, ja että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEU 21 artiklassa unionin ulkoiselle toiminnalle asetettujen tavoitteiden mukaisesti rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämistä koskeva laajempi tavoite voi oikeuttaa unionin tämän perustavanlaatuisen päämäärän toteuttamiseksi hyväksymien toimien täytäntöönpanemiseksi tehdyistä päätöksistä aiheutuvat huomattavatkin kielteiset seuraukset tietyille talouden toimijoille.
- 8 Unionin yleinen tuomioistuin totesi seuraavaksi valituksenalaisen tuomion 47 kohdassa ensinnäkin, että puuttumista HTTS:n taloudelliseen toimintaan, joka on seuraus sen varojen jäädyttämisestä, ei voida automaattisesti pitää perusteena sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiselle ja että kyseisen vastuun syntymiseksi on välttämätöntä, että unionin tuomioistuimet toteavat, että asianomainen toimielin on tehnyt räikeitä ja anteeksiantamattomia laiminlyöntejä tai ilmeisiä arviointivirheitä, jotka koskevat HTTS:n väitetyjä yhteyksiä muihin kyseessä oleviin yhtiöihin ja muun muassa IRISL:ään.
- 9 Unionin yleinen tuomioistuin täsmensi toiseksi valituksenalaisen tuomion 48 kohdassa, että edes yhden tai useamman neuvoston toimen, joista HTTS:n väittämät vahingot johtuvat, mahdollista kumoamista ei voida pitää näyttönä, jota ei voida kumota, neuvoston riittävän ilmeisestä rikkomisesta, jonka nojalla unionin vastuu voitaisiin todeta suoraan lain nojalla.

- 10 Unionin yleinen tuomioistuin totesi kolmanneksi valituksenalaisen tuomion 49–51 kohdassa, että – kontradiktorista periaatetta noudattaen – jos kantaja voi osoittaa kärsimänsä vahingon laajuuden ja merkittävyyden nojautumalla sen ilmenemisen hetkeä myöhäisempään näyttöön, vastaajana olevan toimielimen on voitava vedota kaikkiin puolestaan puhuviin merkityksellisiin seikkoihin, jotka ovat ilmenneet ennen kanteen nostamista unionin tuomioistuimissa SEUT 268 artiklan perusteella. Tällainen mahdollisuus on sen mukaan erityisen perusteltu yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) alalla, jota ohjaavat säännöt ja menettelyt, joilla pyritään muun muassa ottamaan huomioon unionin kansainvälisen toiminnan kohteena olevassa tilanteessa tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta ajan kuluessa tapahtunut kehitys. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi näin ollen, että sen näytön katsominen tehottomaksi, jonka asianomainen toimielin on esittänyt vahingonkorvauskanteen yhteydessä ja joka on ilmennyt ennen kanteen nostamista, merkitsisi vakavaa puuttumista unionin toimielinten toimivallan tehokkaaseen käyttöön, kun on kyse varojen jäädyttämistä koskevien toimenpiteiden toteuttamisesta YUTP:n yhteydessä.
- 11 Unionin yleinen tuomioistuin lisäsi valituksenalaisen tuomion 52 kohdassa, että 7.12.2011 annetussa tuomiossa HTTS v. neuvosto (T-562/10, EU:T:2011:716) asetusta N:o 961/2010 ei kumottu välittömästi sillä perusteella, ettei voitu ”sulkea pois sitä, että rajoittavien toimenpiteiden kohdistaminen kantajaan on kuitenkin asiasisällöltään saattanut olla perusteltua”.
- 12 Edellä mainitut näkemykset huomioiden unionin yleinen tuomioistuin katsoi, ettei voitu jättää huomiotta asian kannalta merkityksellisiä perusteluja ja todisteita, joihin neuvosto puolustukseksi vetosi osoittaakseen, ettei sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun edellytys unionin oikeussäännön riittävän ilmeisestä rikkomisesta täyttynyt.
- 13 Asian kannalta merkityksellisiä seikkoja tutkiessaan unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 55–60 kohdassa – sen selvittämiseksi, voitiinko HTTS:n merkitsemistä riidanalaisiin luetteloihin pitää neuvoston räikeänä ja anteeksiantamattomana laiminlyöntinä tai ilmeisenä arviointivirheenä HTTS:n ja muiden iranilaisten varustamojen välisten yhteyksien luonteen osalta –, että ”toisen yhteisön omistuksessa tai määräysvallassa” olevan yhtiön käsite koskee tilannetta, jossa luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka osallistuu kyseisen valtion ydinaseiden levittämistoimintaan, voi vaikuttaa toisen yrityksen, jonka kanssa se on liikesuhteissa, taloudellisiin valintoihin, vaikka näiden kahden taloudellisen yksikön välillä ei olisi minkäänlaisia omistukseen tai omistussuhteisiin liittyviä oikeudellisia yhteyksiä. Unionin yleinen tuomioistuin palautti tämän osalta mieleen oikeuskäytännön, jonka mukaan ”omistuksessa tai määräysvallassa” olevaa yhteisöä on arvioitava tapauskohtaisesti huomioiden muun muassa asianomaisen omistussuhteen suuruus tai määräysvallan ulottuvuus. Käsiteltävässä asiassa unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että näyttö, jonka neuvosto esitti, ja muun muassa se, että HTTS:n johtaja toimi aiemmin IRISL:n oikeudellisena johtajana ja että HTTS:llä oli sama osoite kuin IRISL Europe GmbH:lla, muodostivat riittävän täsmällisen ja yhtäpitävän todisteiden kokonaisuuden, jonka perusteella voitiin katsoa, että oli vähintäänkin todennäköistä, että HTTS oli IRISL:n määräysvallassa ja/tai toimi tämän puolesta. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi näin ollen, että kun neuvosto toteutti asianomaisen varojen jäädyttämistoimenpiteen, se ei syyllistynyt räikeään ja anteeksiantamattomaan laiminlyöntiin eikä ilmeiseen arviointivirheeseen HTTS:n ja IRISL:n liikesuhteiden ulottuvuuden osalta.
- 14 Sen osalta, ettei HTTS:n merkitseminen riidanalaisiin luetteloihin olisi enää ollut oikeutettua sen jälkeen, kun toimet, joilla IRISL:n, HDSL:n ja SAPID:n nimet oli merkitty niitä koskeviin luetteloihin, oli kumottu 16.9.2013 annetulla tuomiolla Islamic Republic of Iran Shipping Lines ym. v. neuvosto (T-489/10, EU:T:2013:453), unionin yleinen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 62 ja 63 kohdassa yhtäältä, että edellä mainittu kumoaminen ei itsessään riitä osoittamaan, että HTTS:n merkitseminen riidanalaisiin luetteloihin olisi ollut riittävän ilmeisesti lainvastaista sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseksi. Unionin yleinen tuomioistuin totesi toisaalta, että HTTS:n merkitseminen riidanalaisiin luetteloihin perustui lähinnä Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston pakotekomitean raporttiin, jonka mukaan IRISL oli syyllistynyt 24.3.2007 annetulla turvallisuusneuvoston päätöslauselmalla 1747 (2007) asetetun asevientikiellon kolmeen

ilmeiseen rikkomiseen. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että mainitussa raportissa esitetyt päätelmät huomioiden toteamusta siitä, että IRISL osallistui Iranin islamilaisen tasavallan ydinaseiden levittämistoimintaan, ei voitu pitää ilmeisen virheellisenä.

- 15 Edellä esitetty huomioiden unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi toisen kanneperusteen.
- 16 Ensimmäisen kanneperusteen tutkimisen yhteydessä unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi kantajan argumentin, joka koski sitä koskevien perustelujen puuttumista, että sen nimi merkittiin asetuksen N:o 961/2010 liitteeseen VIII. Se palautti ensinnäkin mieleen valituksenalaisen tuomion 88 kohdassa – viitaten 11.7.2007 annettuun tuomioon Sison v. neuvosto (T-47/03, ei julkaistu, EU:T:2007:207, 238 kohta) –, että toimen perustelujen puutteellisuus ei lähtökohtaisesti voi johtaa unionin vastuun syntymiseen.
- 17 Unionin yleinen tuomioistuin totesi seuraavaksi valituksenalaisen tuomion 89 ja 90 kohdassa lähinnä, että siltä osin kuin neuvosto voi käyttää – toimintansa laillisuuden osoittamiseksi – kaikkea näyttöä, joka on ilmennyt ennen vahingonkorvauskanteen nostamista, HTTS:n riidanalaisiin luetteloihin merkitsemistä koskevia perusteluja on tarkasteltava ne perusteet huomioiden, joihin neuvosto vetosi Iraniin kohdistuvista rajoittavista toimenpiteistä annetun päätöksen 2010/413/YUTP muuttamisesta 23.1.2012 annetussa päätöksessään 2012/35/YUTP (EUVL 2012, L 19, s. 22), jolla pysytettiin kantajan nimen merkitseminen päätökseen 2010/413 liitettyssä luettelossa. Unionin yleisen tuomioistuimen mukaan neuvoston päätöksessä 2012/35 mainitsemat täydentävät perustelut mahdollistivat sen, että kantaja saattoi ymmärtää syyt, joiden vuoksi sen nimi oli merkitty riidanalaisiin luetteloihin.
- 18 Edellä esitetyn perusteella unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi ensimmäisen kanneperusteen ja näin ollen HTTS:n kanteen kokonaisuudessaan.

Asianosaisten ja muiden osapuolten vaatimukset unionin tuomioistuimessa

- 19 HTTS vaatii, että unionin tuomioistuin
- kumoaa valituksenalaisen tuomion
 - velvoittaa neuvoston maksamaan 2 516 221,50 euron suuruisen määrän korvauksena aineellisesta ja aineettomasta vahingosta, joka aiheutui HTTS:n nimen merkitsemisestä riidanalaisiin luetteloihin, sekä viivästyskoron, joka lasketaan Euroopan keskuspankin (EKP) perusrahoitusoperaatioissaan soveltaman viitekoron perusteella, kahdella prosenttiyksiköllä korotettuna päivämäärästä 17.10.2015 lähtien vahingonkorvauksen täysimääräiseen suorittamispäivään saakka ja
 - velvoittaa neuvoston korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 20 Neuvosto vaatii, että unionin tuomioistuin
- hylkää valituksen
 - toissijaisesti palauttaa asian unionin yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi
 - toissijaisesti hylkää kanteen ja
 - velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 21 Komissio vaatii, että unionin tuomioistuin
- hylkää valituksen kokonaisuudessaan

- toissijaisesti hylkää kanteen, mikäli valituksenalainen tuomio kumotaan, ja
- velvoittaa HTTS:n korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Valituksen tarkastelu

- 22 Valittaja vetoaa valituksensa tueksi neljään perusteeseen.

Ensimmäinen valitusperuste

Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

- 23 HTTS väittää, että unionin yleinen tuomioistuin teki muun muassa valituksenalaisen tuomion 49 ja 50 kohdassa oikeudellisen virheen, kun se katsoi, että neuvosto saattoi vedota tietoihin ja seikkoihin, joita sen hallussa ei ollut, kun HTTS:n nimi merkittiin riidanalaisiin luetteloihin, osoittaakseen, ettei se ollut syyllistynyt unionin oikeussäännön riittävän ilmeiseen rikkomiseen sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseksi. Valittajan mukaan unionin yleisen tuomioistuimen oli nimittäin tarkasteltava asianomaisten rajoittavien toimenpiteiden toteuttamisajankohtaa arvioidessaan, olisiko tavanomaisesti varovainen ja huolellinen hallinto –käytettävissään olleiden seikkojen perusteella – toiminut samalla tavoin kuin neuvosto käsiteltävässä asiassa.
- 24 HTTS lisää, että YUTP:hen liittyvän unionin toiminnan ja sen tavoitteiden erityspiirteet eivät voi oikeuttaa muunlaista lähestymistapaa. Näin ollen jopa kyseisellä alalla toimielinten toiminta voi synnyttää sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun, koska kyseisten toimielinten on noudatettava oikeusvaltioperiaatteita sekä perusoikeuksia.
- 25 HTTP moittii unionin yleistä tuomioistuinta myös siitä, ettei tämä ottanut huomioon 30.5.2017 annettua tuomiota *Safa Nicu Sepahan v. neuvosto (C-45/15 P, EU:C:2017:402)*, joka sen mukaan osoittaa, että sen argumentit ovat perusteltuja. Se väittää, että unionin tuomioistuin katsoi kyseisessä tuomiossa, että neuvosto ei voi monta vuotta myöhemmin uutta näyttöä esittämällä korjata laiminlyöntiään, joka koskee sen velvoitetta toimittaa riitauttamistapauksessa tiedot tai näyttö, joilla tuetaan perusteita, jotka koskevat rajoittavien toimenpiteiden toteuttamista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä vastaan.
- 26 Valittaja väittää lopuksi, että unionin yleisen tuomioistuimen olisi myös pitänyt ottaa huomioon neuvoston väitteet tapauksissa, jotka johtivat 12.6.2013 annettuun tuomioon HTTS v. neuvosto (T-128/12 ja T-182/12, ei julkaistu, EU:T:2013:312), josta sen mukaan ilmenee, että kyseisellä toimielimellä ei ollut vuoden 2012 alussa tietoja, joihin se puolustukseksi vetosi unionin yleisessä tuomioistuimessa nostetun kanteen yhteydessä osoittaakseen, ettei ensimmäinen edellytys sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseksi täyttynyt.
- 27 Neuvosto vastaa, että unionin yleinen tuomioistuin totesi perustellusti, että koska vahingonkorvauskanne voidaan nostaa viiden vuoden kuluessa sen seikan ilmenemisestä, joka aiheutti väitetyn vahingon, asianomainen toimielin voi vedota kaikkiin puolestaan puhuviin seikkoihin, jotka ovat ilmenneet ennen kanteen nostamista mainitussa määräajassa, osoittaakseen, että se ei ole syyllistynyt unionin oikeussäännön riittävän ilmeiseen rikkomiseen, samoin kuin kantaja voi osoittaa kärsimänsä vahingon laajuuden ja merkittävyyden nojautumalla sen ilmenemisen jälkeiseen näyttöön.
- 28 Päinvastainen näkemys merkitsisi kyseisen toimielimen mukaan sitä, että unionin toimielimille YUTP:n alalla kyseisen politiikan toteuttamisen edellyttämien rajoittavien toimenpiteiden toteuttamiseksi myönnetyn toimivallan tehokasta käyttämistä rajoitettaisiin vakavasti.

- 29 HTTS:n argumentista, jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin loukkasi oikeusvaltioperiaatteita, neuvosto väittää, että unionin tuomioistuimet voivat – kyseisiä periaatteita noudattaen – ottaa huomioon erityiset olosuhteet, jotka liittyivät siihen, että nämä toimenpiteet on toteutettu YUTP:n päätösten täytäntöönpanemiseksi, kuten unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 50 kohdassa.
- 30 Argumentista, jonka HTTS väittää perustavansa 30.5.2017 annettuun tuomioon *Safa Nicu Sepahan v. neuvosto* (C-45/15 P, EU:C:2017:402), neuvosto toteaa lopuksi, että kyseisestä tuomiosta ei ilmene, että unionin yleinen tuomioistuin ei voi ottaa huomioon asianomaisten luetteloihin merkitsemisten jälkeen ilmenneitä seikkoja sen arvioimiseksi, onko unionin oikeussääntöä rikottu riittävän ilmeisesti. Neuvosto väittää erityisesti, että jos henkilö, johon rajoittavat toimenpiteet on kohdistettu, on toiminut siten, että kyseiset toimenpiteet ovat oikeutettuja, sille ei voida myöntää oikeutta korvaukseen, vaikka toimielin ei olisi vielä ollut tietoinen tosiseikoista mainittujen toimenpiteiden toteuttamishetkellä ja vaikka kyseiset toimenpiteet olisi tästä syystä kumottu. Neuvoston mukaan tämä on sitäkin oikeutetumpaa, jos henkilö, johon rajoittavat toimenpiteet on kohdistettu, oli tietoinen tai sen olisi pitänyt olla tietoinen asianomaisista tosiseikoista.
- 31 Komissio lähinnä yhtyy neuvoston argumentteihin, jotka koskevat asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden periaatteen kunnioittamista ja jotka komission mukaan oikeuttavat sen, että kyseinen toimielin voi vedota seikkoihin, jotka ovat ilmenneet sen ajankohdan jälkeen, jona HTTS merkittiin riidanalaisiin luetteloihin. Komissio lisää muun muassa 30.5.2017 annetun tuomion *Safa Nicu Sepahan v. neuvosto* (C-45/15 P, EU:C:2017:402) tulkinna osalta, että HTTS:n tekemä viittaus kyseisen tuomion 40 kohtaan ei ole asianmukainen, koska unionin tuomioistuin ei ottanut kyseisessä kohdassa kantaa siihen, mikä on merkityksellinen hetki sen arvioimiseksi, onko vahingonkorvauskanne perusteltu, vaan siihen, oliko unionin oikeussääntöä rikottu käsiteltävässä asiassa riittävän ilmeisesti.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

- 32 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntyminen edellyttää tiettyjen edellytysten täyttymistä, joita ovat oikeussäännön, jolla on tarkoitus antaa oikeuksia yksityisille, riittävän ilmeinen rikkominen, syntynyt vahinko sekä syy-yhteys toimen antajalla olevan velvollisuuden laiminlyönnin ja vahinkoa kärsineille henkilöille aiheutuneen vahingon välillä (ks. vastaavasti tuomio 10.7.2003, komissio v. *Fresh Marine*, C-472/00 P, EU:C:2003:399, 25 kohta, tuomio 19.4.2012, *Artegoda v. komissio*, C-221/10 P, EU:C:2012:216, 80 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 13.12.2018, *Euroopan unioni v. Kendrion*, C-150/17 P, EU:C:2018:1014, 117 kohta).
- 33 Erityisesti näistä edellytyksistä ensimmäisestä, josta on yksinomaan kyse käsiteltävässä valituksessa, unionin tuomioistuin on täsmentänyt, että oikeussäännön, jolla on tarkoitus antaa oikeuksia yksityisille, riittävän ilmeinen rikkominen on kyseessä, kun asianomainen toimielin on rikkonut selvällä ja vakavalla tavalla sen harkintavallalle asetettuja rajoja, ja tämän osalta on otettava huomioon muun muassa säänneltävien tilanteiden monimuotoisuus, rikotun säännön selkeys ja täsmällisyys ja rikotussa säännössä unionin toimielimelle annetun harkintavallan laajuus (ks. vastaavasti tuomio 19.4.2007, *Holcim (Deutschland) v. komissio*, C-282/05 P, EU:C:2007:226, 50 kohta ja tuomio 30.5.2017, *Safa Nicu Sepahan v. neuvosto*, C-45/15 P, EU:C:2017:402, 30 kohta).
- 34 Tämän osalta on korostettava, että vaatimus unionin oikeussäännön riittävän ilmeisestä rikkomisesta perustuu – kuten julkiasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 20 kohdassa – tarpeeseen verrata keskenään yhtäältä yksityisten intressiä tulla suojelluksi toimielinten lainvastaisilta toimilta ja toisaalta harkintavaltaa, joka on annettava toimielimille, jotta niiden toimintaa ei lamaannuteta. Tämä intressien vertailu on sitäkin tärkeämpää rajoittavien toimenpiteiden alalla, jolla vaikeudet, joita neuvostolle aiheutuu tietojen saatavuuden osalta, tekevät siltä edellytetystä arvioinnista erityisen vaikeaa.

- 35 Edellä esitetty huomioiden on selvittävää, tekikö unionin yleinen tuomioistuin oikeudellisen virheen, kun se katsoi muun muassa valituksenalaisen tuomion 49 ja 50 kohdassa, että neuvosto saattoi vedota kaikkiin merkityksellisiin seikkoihin, jotka olivat ilmenneet ennen vahingonkorvauskanteen nostamista, osoittaakseen, ettei se ollut syyllistynyt unionin oikeussäännön riittävän ilmeiseen rikkomiseen sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseksi. Täsmällisemmin todettuna on selvittävää, tekikö unionin yleinen tuomioistuin oikeudellisen virheen, kun se antoi neuvoston vedota kyseisessä asiayhteydessä seikkoihin, joita kyseinen toimielin ei ollut ottanut huomioon, kun HTTS merkittiin riidanalaisiin luetteloihin.
- 36 Kuten tämän tuomion 32 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, jotta ensimmäinen edellytys sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseksi täyttyisi, on tarpeen yhtäältä, että sellaista unionin oikeussääntöä on rikottu, jolla on tarkoitus antaa oikeuksia yksityisille, ja toisaalta, että tämä rikkominen on riittävän ilmeistä.
- 37 Kyseisen edellytyksen ensimmäisestä osasta on palautettava mieleen, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kumoamiskanteen yhteydessä riidanalaisen toimen laillisuutta on arvioitava toimen antamisajankohtana olemassa olleiden tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen perusteella (tuomio 18.7.2013, Schindler Holding ym. v. komissio, C-501/11 P, EU:C:2013:522, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 3.9.2015, Inuit Tapiriit Kanatami ym. v. komissio, C-398/13 P, EU:C:2015:535, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 38 EUT-sopimuksessa määrätyn oikeussuojakeinojen järjestelmän taustalla olevat johdonmukaisuusvaatimukset edellyttävät, että menetelmät, joiden mukaan unionin toimielimen toimen tai toiminnan laillisuutta arvioidaan, eivät eroa toisistaan kannetyypin mukaan.
- 39 Näin ollen myös vahingonkorvauskanteen yhteydessä toimen tai toiminnan, joka voi synnyttää sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun, lainvastaisuutta on arvioitava toimen antamisajankohtana tai toiminnan tapahtumahetkellä olemassa olleiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella.
- 40 Tätä toteamusta ei aseteta kyseenalaiseksi vakiintuneella oikeuskäytännöllä, jonka keskeiset osat unionin yleinen tuomioistuin palauttaa mieleen valituksenalaisen tuomion 42 kohdassa ja josta ilmenee, että vahingonkorvauskante on itsenäinen oikeussuojakeino, jolla on oma tehtävänsä oikeussuojakeinojen järjestelmässä ja jonka nostamisen edellytykset määräytyvät sen erityisen tarkoituksen perusteella (ks. vastaavasti tuomio 23.3.2004, oikeusasiamies v. Lamberts, C-234/02 P, EU:C:2004:174, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Tämä itsenäisyys ei nimittäin vaikuta siihen, että sen arvioimiseksi, onko tällainen kanne perusteltu, unionin tuomioistuinten on analysoitava vahingon aiheuttaneen unionin toimielimen tai elimen toiminnan laillisuutta (ks. vastaavasti tuomio 23.3.2004, oikeusasiamies v. Lamberts, C-234/02 P, EU:C:2004:174, 60 ja 61 kohta).
- 41 Koska asetus N:o 961/2010 kumottiin unionin yleisen tuomioistuimen 7.12.2011 antamalla tuomiolla HTTS v. neuvosto (T-562/10, EU:T:2011:716), joka on lainvoimainen, koska siitä ei valitettu säädetyssä määräajassa, on todettava, että kyseisen asetuksen osalta ensimmäinen osa ensimmäisestä edellytyksestä sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseksi oli jo täytetty (ks. vastaavasti tuomio 1.6.2006, P & O European Ferries (Vizcaya) ja Diputación Foral de Vizcaya v. komissio, C-442/03 P et C-471/03 P, EU:C:2006:356, 41–45 kohta).
- 42 Sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymisen ensimmäisen edellytyksen toisen osan osalta tämän tuomion 33 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee niin ikään, että sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun voi synnyttää yksinomaan se, että asianomainen toimielin rikkoo sen harkintavallalle asetettuja rajoja selvästi ja vakavasti. Kyseisestä oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että sen arvioimiseksi, onko unionin oikeussäännön rikkominen riittävän ilmeistä, unionin tuomioistuimet ottavat huomioon muun muassa säänneltävien tilanteiden monimuotoisuuden, lainsäädännön soveltamis- tai tulkintavaikeudet ja erityisesti riidanalaisen toimen antajan harkintavallan.

- 43 Sopimussuhteen ulkopuolinen unionin vastuu voi näin ollen syntyä pelkästään sen perusteella, että toimielimen todetaan syyllistyneen sääntöjenvastaisuuteen, jollaiseen tavanomaisesti varovainen ja huolellinen viranomaislainen ei olisi vastaavissa olosuhteissa syyllistynyt.
- 44 On todettava, että tämän tuomion 42 kohdassa luetellut parametrit, jotka on otettava huomioon unionin oikeussäännön riittävän ilmeisen rikkomisen arvioimiseksi, liittyvät kaikki ajankohtaan, jona asianomainen toimielin antoi päätöksen tai toimi tietyllä tavalla.
- 45 Tässä tilanteessa on katsottava, että asianomaisen toimielimen tekemän unionin oikeussäännön rikkomisen ilmeisyyden astetta, jota oikeuskäytännössä edellytetään, voidaan arvioida vain ottamalla huomioon kyseisen rikkomisen ajankohta, koska se liittyy erottamattomasti kyseiseen rikkomiseen.
- 46 Tästä seuraa, että unionin oikeussäännön riittävän ilmeistä rikkomista on väistämättä arvioitava niiden olosuhteiden mukaan, joissa toimielin tietynä nimenomaisena ajankohtana toimi.
- 47 Edellä esitetystä seuraa myös, että toimielin voi vedota tällaisen riittävän ilmeisen rikkomisen kiistämiseksi yksinomaan seikkoihin, jotka se otti huomioon asianomaisen toimen antamiseksi.
- 48 Lopuksi on korostettava, että jos toimielin voisi vedota kaikkiin asian kannalta merkityksellisiin seikkoihin, joita ei otettu huomioon asianomaisen päätöksen antamishetkellä, osoittaakseen, että se ei ole syyllistynyt unionin oikeussäännön riittävän ilmeiseen rikkomiseen sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseksi, vahingonkorvauskanteen lopputulos voisi vaihdella sen mukaan, milloin kyseinen kanne on nostettu. Unionin toimielinten toiminnan vuoksi aiheutuneiden vahinkojen korvaaminen riippuisi tässä asiayhteydessä nimittäin siitä, voisiko päätöksen antanut toimielin viiden vuoden ajanjaksolla, jonka aikana vahingonkorvauskanne voidaan nostaa ja josta Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 46 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, perustella toimintansa millä tahansa seikoilla, joita ei otettu huomioon asianomaisen päätöksen antamishetkellä.
- 49 Tämän osalta on korostettava, että kyseisessä säännöksessä säädetyn vanhentumisajan tarkoitus ei ole tämä. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan vanhentumisajan tarkoituksena on yhtäältä taata vahinkoa kärsineen henkilön oikeuksien suojaaminen, ja tällä on oltava käytettävissään riittävästi aikaa asianmukaisten tietojen kokoamiseen mahdollista kannetta varten, ja toisaalta estää se, että vahinkoa kärsinyt henkilö voisi viivästyttää loputtomasti vahingonkorvausoikeutensa käyttämistä (tuomio 8.11.2012, Evropaiki Dynamiki v. komissio, C-469/11 P, EU:C:2012:705, 33 ja 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 50 Vahinkoa kärsineen henkilön, jolla on oltava käytettävissään riittävästi aikaa asianmukaisten tietojen kokoamiseen mahdollista kannetta varten, oikeuksien suojaaminen voitaisiin vaarantaa, jos ajan kulumisen kyseessä olevan päätöksen antamisen tai toiminnan tapahtumisen jälkeen voisi merkitä sitä, että sen osoittaminen, että asianomainen toimielin on syyllistynyt unionin oikeussäännön riittävän ilmeiseen rikkomiseen, voisi olla vaikeampaa.
- 51 Kaiken edellä esitetyn perusteella on katsottava, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se katsoi valituksenalaisen tuomion 49 ja 50 kohdassa lähinnä, että neuvosto saattoi vedota kaikkiin asian kannalta merkityksellisiin seikkoihin, joita ei otettu huomioon, kun HTTS merkittiin riidanalaisiin luetteloihin, osoittaakseen, ettei se ollut syyllistynyt unionin oikeussäännön riittävän ilmeiseen rikkomiseen sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseksi.
- 52 Toisin kuin neuvosto väittää, tätä päätelmää ei voida asettaa kyseenalaiseksi YUTP:n erityispiirteiden vuoksi.
- 53 Kuten julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 23 kohdassa, unionin tuomioistuin on yhtäältä jo soveltanut tällä alalla tämän tuomion 32 kohdassa mieleen palautettuja edellytyksiä, jotka koskevat sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymistä (tuomio 30.5.2017, Safa Nicu Sepahan v.

neuvosto, C-45/15 P, EU:C:2017:402). Tämän tuomion 33 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee toisaalta, että säänneltävien tilanteiden monimuotoisuus ja neuvoston asianomaisen toimen antamisen yhteydessä soveltamien unionin kyseisen alan oikeussääntöjen soveltamis- tai tulkintavaikeudet otetaan huomioon kyseisen toimielimen toimintaa arvioitaessa sen määrittämiseksi, onko se syylistynyt unionin oikeussäännön riittävän ilmeiseen rikkomiseen.

54 Kyseistä päätelmää ei myöskään voida asettaa kyseenalaiseksi neuvoston argumentilla, jonka mukaan on niin, että koska vahingonkorvauskanne voidaan nostaa viiden vuoden kuluessa sen seikan ilmenemisestä, joka aiheutti väitetyn vahingon, kantaja voi osoittaa vahinkonsa laajuuden ja merkittävyyden nojautumalla kyseisen seikan ilmenemisen jälkeiseen näyttöön.

55 Tämän osalta on todettava, että käsitteet ”riittävän ilmeinen rikkominen” ja ”vahinko” ovat kaksi erillistä käsitettä, jotka sijoittuvat eri ajankohtiin, joten niitä ei pidä sekoittaa keskenään. Kuten tämän tuomion 33–50 kohdasta ilmenee, riittävän ilmeinen rikkominen on staattinen käsite, joka liittyy asianomaisen lainvastaisen toimen antamishetkeen tai toiminnan tapahtumahetkeen, kun taas vahinko on puolestaan luonteeltaan dynaaminen käsite, koska yhtäältä vahinko voi ilmetä lainvastaisen toimen antamisen tai lainvastaisen toiminnan tapahtumisen jälkeen ja koska toisaalta sen laajuus voi muuttua ajan kuluessa.

56 Tästä seuraa, että ensimmäinen valitusperuste on hyväksyttävä.

Toinen valitusperuste

Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

57 Toisella valitusperusteellaan HTTS riitauttaa unionin yleisen tuomioistuimen tulkinnan siitä, että se on IRISL:n ”omistuksessa tai määräysvallassa” oleva yhtiö.

58 HTTS väittää ensinnäkin, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se katsoi valituksenalaisen tuomion 56 kohdassa, että sen ja IRISL:n välisiä omistussuhteita ei pitänyt ottaa huomioon sen määrittämiseksi, oliko se viimeksi mainitun ”omistuksessa tai määräysvallassa”. Asetus N:o 423/2007 ja asetus N:o 961/2010 eivät sen mukaan myöskään mahdollista sellaisen yhteisön nimen merkitsemistä luetteloon, joka vain toimii IRISL:n puolesta.

59 Valituksenalaisen tuomion 59 kohdassa luetelluista ja neuvoston huomioon ottamista seikoista HTTS esittää seuraavaksi yhtäältä, että niillä ei voida osoittaa, että se oli IRISL:n ”omistuksessa tai määräysvallassa”. HTTS toteaa toisaalta, että neuvostolla ei ollut käytettävissään kyseisiä seikkoja, kun se merkitsi HTTS:n nimen riidanalaisiin luetteloihin. Se palauttaa tämän osalta mieleen, että 6.9.2013 antamassaan tuomiossa Bateni v. neuvosto (T-42/12 ja T-181/12, ei julkaistu, EU:T:2013:409) unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että kyseisessä asiassa riidanalaisten toimien antamishetkellä neuvoston käytettävissä olleissa seikoissa ei ollut minkäänlaista viittausta IRISL:n väitetyn määräysvallan luonteesta eikä toimista, joita HTTS toteutti IRISL:n puolesta.

60 HTTS korostaa lopuksi sitä, että unionin yleinen tuomioistuin katsoi legitimiiksi sen, että neuvosto voi vedota sen puolesta puhuviin seikkoihin, kun taas HTTS:n mainitsemia seikkoja, jotka puhuivat neuvostoa vastaan ja joita olivat esimerkiksi IRISL:n, SAPID:n ja HDL:n luetteloihin merkitsemisen kumoaminen, ei otettu huomioon.

61 Neuvosto vastaa, että valituksenalaisen tuomion 56 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin ei suinkaan katsonut, että omistussuhteilla ei olisi merkitystä yhtiön omistusta tai määräysvaltaa koskevan tilanteen arvioinnissa, vaan se tyytyi toteamaan, että ratkaiseva kriteeri tämän osalta on mahdollisuus vaikutusvallan käyttämiseen.

- 62 Unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 59 kohdassa huomioon ottamista seikoista neuvosto väittää, että kun kyseiset seikat otetaan kokonaisuudessaan huomioon, niillä voidaan tukea toteamusta, jonka mukaan se ei syyllistynyt räikeään ja anteeksiantamattomaan laiminlyöntiin eikä ilmeisiin arviointivirheisiin HTTS:n ja IRISL:n liikesuhteiden ulottuvuuden osalta. Neuvoston mukaan on joka tapauksessa niin, että valittajan tämän osalta esittämällä argumenteilla pyritään asettamaan kyseenalaiseksi arviointi, jonka unionin yleinen tuomioistuin teki käytettävissään olleista todisteista. Kyseisiä argumentteja ei näin ollen voida ottaa tutkittaviksi valituksen yhteydessä.
- 63 Neuvosto toteaa lisäksi, että 6.9.2013 annetulla tuomiolla *Bateni v. neuvosto* (T-42/12 ja T-181/12, ei julkaistu, EU:T:2013:409) ei ole merkitystä käsiteltävän asian asiayhteydessä, koska mainittu tuomio koski kumoamiskannetta, jonka kohteena ei ollut HTTS:n merkitseminen riidanalaisiin luetteluihin.
- 64 Neuvosto väittää lopuksi, että unionin yleinen tuomioistuin vahvisti 17.2.2017 antamallaan tuomiolla *Islamic Republic of Iran Shipping Lines ym. v. neuvosto* (T-14/14 ja T-87/14, EU:T:2017:102) IRISL:n, HDSL:n ja SAPID:n luetteluihin merkitsemisten lainmukaisuuden. Neuvosto palauttaa joka tapauksessa mieleen, että HTTS:n merkitsemiset riidanalaisiin luetteluihin eivät merkitse unionin oikeussäännön riittävän ilmeistä rikkomista, koska Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston pakotekomitean raportissa todettiin IRISL:n syyllistyneen turvallisuusneuvoston päätöslauselmalla 1747 (2007) asetetun asevientikiellon kolmeen ilmeiseen rikkomiseen.
- 65 Komissio yhtyy neuvoston argumentteihin. Oikeudellisesta virheestä, joka koskee kriteeriä, jota sovelletaan sen osoittamiseksi, missä tilanteissa yhtiö omistaa toisen oikeudellisen yhteisön tai tämä on sen määräysvallassa, komissio väittää, ettei yhtiön määräysvallassa toimimisen ja yhtiön puolesta toimimisen välillä ole olemassa olennaista asiallista eroa, koska kumpikin tilanne merkitsee väistämättä määrävää asemaa tai ainakin vaikutusasemaa.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

- 66 Toinen valitusperuste jakaantuu kahteen osaan.
- 67 Ensimmäisen osan ensimmäisellä väitteellä HTTS toteaa lähinnä, että unionin yleinen tuomioistuin katsoi virheellisesti, että omistussuhteet eivät ole seikka, joka on otettava huomioon sen määrittämiseksi, oliko valittaja yhtiö, joka oli IRISL:n ”omistuksessa tai määräysvallassa”.
- 68 Asetuksen N:o 961/2010 16 artiklan 2 kohdan d alakohdassa säädetään sellaisille henkilöille, yhteisöille tai elimille kuuluvien varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttämisestä, joita turvallisuusneuvoston asian kannalta merkitykselliset päätöslauselmat eivät koske ja joiden on päätöksen 2010/413 20 artiklan 1 kohdan b alakohdassa todettu olevan ”[IRISL:n] omistuksessa tai määräysvallassa olevia oikeushenkilöitä, yhteisöjä tai elimiä”.
- 69 Se, että asetuksessa N:o 961/2010 käytetään sanoja ”omistuksessa” ja ”määräysvallassa”, vastaa tarpeeseen sallia se, että neuvosto voi toteuttaa tehokkaita toimenpiteitä kaikkia sellaisia henkilöitä, yhteisöjä tai elimiä vastaan, jotka ovat yhteydessä ydinaseiden levittämiseen osallistuviin yhtiöihin. Tästä seuraa, että omistus tai määräysvalta voi olla suoraa tai välillistä. Jos kyseinen yhteys olisi osoitettava yksinomaan kyseisten henkilöiden suoran omistuksen tai määräysvallan perusteella, toimenpiteet voitaisiin kiertää lukuisilla sopimusperusteisilla tai tosiasiallisilla määräysvaltaa tarkoittavilla mahdollisuuksilla, jotka antavat yhtiölle yhtä laajat mahdollisuudet vaikuttaa toisiin yhteisöihin kuin suora omistus tai määräysvalta.
- 70 Kuten unionin yleinen tuomioistuin palautti mieleen valituksenalaisen tuomion 55 kohdassa, omistuksessa tai määräysvallassa olevan yhtiön käsitteellä ei ole rajoittavien toimenpiteiden alalla samaa ulottuvuutta kuin yleisesti ottaen yhtiöoikeudessa, kun on kyse toisen kaupallisen yhteisön päätösvallan piiriin oikeudellisesti kuuluvan yhtiön taloudellisen vastuun määrittelystä.

- 71 Unionin yleinen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 56 kohdassa, että rajoittavan toimenpiteen laillisuuden arvioinnissa tällä käsitteellä tarkoitetaan nimittäin tilannetta, jossa luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka osallistuu ydinaseiden levittämistoimintaan, voi vaikuttaa toisen henkilön, jonka kanssa se on liikesuhteissa, liiketoiminnallisiin valintoihin, vaikka näiden kahden taloudellisen yhteisön välillä ei olisi minkäänlaisia omistukseen tai omistusosuuksiin liittyviä oikeudellisia yhteyksiä.
- 72 On todettava, että valittajan esittämä väite valituksenalaisen tuomion kyseistä kohtaa vastaan perustuu sen virheelliseen tulkintaan.
- 73 Kuten julkisasiamies korosti ratkaisuehdotuksensa 39 kohdassa, kyseisestä kohdasta ei käy ilmi, ettei unionin yleinen tuomioistuin olisi ottanut mitenkään huomioon mahdollista omistukseen tai omistusosuuksiin liittyvää oikeudellista yhteyttä HTTS:n ja IRISL:n välillä, vaan siitä ilmenee yksinomaan, että se, ettei tällaista yhteyttä ole, ei riitä sen toteamiseen, ettei kyse ole yhteisöstä, joka on ”omistuksessa tai määräysvallassa”.
- 74 Unionin yleinen tuomioistuin katsoi toisin sanoen, että vaikka omistukseen tai omistusosuuksiin liittyvää oikeudellista yhteyttä voidaan tietyissä tapauksissa tulkita mahdollisuutena vaikuttaa omistuksessa tai määräysvallassa olevan yhteisön tekemiin valintoihin, se ei ole ehdoton edellytys tällaisen vaikutusvallan käyttämiselle.
- 75 Edellä esitetyn perusteella on katsottava, että unionin yleinen tuomioistuin ei tehnyt oikeudellista virhettä, kun se katsoi, että yhtiö voitiin luokitella ”toisen yhteisön omistuksessa tai määräysvallassa olevaksi yhtiöksi”, kun viimeksi mainittu on tilanteessa, jossa se kykenee vaikuttamaan asianomaisen yhtiön tekemiin valintoihin jopa ilman kyseisten kahden taloudellisen yksikön välistä omistukseen tai omistusosuuksiin liittyvää oikeudellista yhteyttä.
- 76 Ensimmäisen osan ensimmäinen väite on siis hylättävä perusteettomana.
- 77 Ensimmäisen osan toisen väitteen osalta, jonka mukaan asetuksessa N:o 423/2007 ja asetuksessa N:o 961/2010 ei sallita sellaisen yhtiön merkitsemistä luetteloihin, joka toimii yksinomaan IRISL:n ”puolesta”, on todettava, että asetuksen N:o 961/2010 16 artiklan 2 kohdan d alakohdan sanamuodossa ei toki mainita nimenomaisesti toisen yhtiön puolesta toimimista. Kun on kuitenkin kyse senkaltaisten toimenpiteiden toteuttamisesta, joita neuvosto toteutti HTTS:ään nähden, henkilön tai yhteisön määräysvallassa toimiminen ja tällaisen henkilön tai yhteisön puolesta toimiminen on rinnastettava toisiinsa.
- 78 Tämä päätelmä saa ensinnäkin vahvistuksen analyysistä, joka koskee kyseisen säännöksen tavoiteta, koska sillä pyritään – kuten tämän tuomion 69 kohdassa palautettiin mieleen – mahdollistamaan se, että neuvosto voi toteuttaa tehokkaita toimenpiteitä sellaisia henkilöitä vastaan, jotka osallistuvat ydinaseiden levittämiseen, ja välttämään se, että tällaisia toimenpiteitä kierretään.
- 79 Kyseinen päätelmä saa niin ikään vahvistuksen sen asiayhteyden analyysistä, johon asetuksen N:o 961/2010 16 artiklan 2 kohdan d alakohta kuuluu. Tämän osalta on korostettava komission tavoin, että asetuksen N:o 961/2010 16 artiklan 2 kohdan a alakohdassa henkilön tai yhteisön määräysvallassa tai omistuksessa olemisen katsotaan olevan samassa asemassa sen kanssa, että toimitaan henkilön tai yhteisön johdolla tai tämän puolesta.
- 80 Tästä seuraa, että ensimmäisen osa toinen väite on hylättävä perusteettomana ja näin ollen ensimmäinen osa on hylättävä kokonaisuudessaan.

- 81 Toisen valitusperusteen toisen osan osalta on ensiksi tutkittava väitettä, joka koskee sitä, että valituksenalaisen tuomion 59 kohdassa luetellut seikat, jotka osoittavat HTTS:n olevan IRISL:n ”omistuksessa tai määräysvallassa oleva yhtiö”, eivät olleet neuvoston tiedossa ajankohtana, jona HTTS:n nimi merkittiin riidanalaisiin luetteloihin.
- 82 On palautettava mieleen, että – kuten tämän tuomion 46 kohdasta ilmenee – unionin oikeussäännön riittävän ilmeistä rikkomista, joka voi johtaa sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseen, on arvioitava niiden olosuhteiden perusteella, joissa asianomainen toimieliin toimi ajankohtana, jona moitittu toiminta tapahtui tai riidanalainen toimi annettiin.
- 83 Kuten tämän tuomion 47 kohdassa todettiin, tämän vuoksi toimieliin ei voi – tällaisen riittävän ilmeisen rikkomisen kiistämiseksi – vedota seikkoihin, joita ei otettu huomioon asianomaisen toimen antamiseksi, vaikka kyseinen toimieliin katsoisi, että tällaisilla seikoilla voidaan hyödyllisesti täydentää kyseisessä toimessa esitettyjä perusteita tai että ne olisivat voineet osaltaan olla perustana sen antamiselle.
- 84 Tämän osalta on todettava, että neuvosto vahvisti suullisessa käsittelyssä vastauksena unionin tuomioistuimen esittämään kysymykseen, että asetuksen N:o 668/2010 ja asetuksen N:o 961/2010 antamishetkellä sillä ei ollut käytettävissään valituksenalaisen tuomion 59 kohdassa lueteltuja seikkoja, joten asianomainen toimieliin ei arvoanut kyseisiä seikkoja silloin, kun se käsitteli asiakirja-aineistoa.
- 85 Unionin tuomioistuin totesi jo tämän tuomion 51 kohdassa, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se katsoi, että neuvosto saattoi vedota seikkoihin, joita ei ollut otettu huomioon asianomaisen toimen antamiseksi, osoittaakseen, ettei se ollut syyllistynyt unionin oikeussäännön, jolla annetaan yksityisille oikeuksia, riittävän ilmeiseen rikkomiseen sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseksi.
- 86 Tästä seuraa, että unionin yleinen tuomioistuin teki niin ikään oikeudellisen virheen, kun se katsoi lähinnä valituksenalaisen tuomion 60 kohdassa, että seikoista, joita neuvosto ei ollut ottanut huomioon HTTS:n riidanalaisiin luetteloihin merkitsemisen yhteydessä, ilmeni, ettei kyseinen toimieliin ollut syyllistynyt unionin oikeussäännön riittävän ilmeiseen rikkomiseen arvioidessaan HTTS:n ja IRISL:n välisten liikesuhteiden ulottuvuutta.
- 87 Tästä seuraa, että toisen valitusperusteen toisen osan ensimmäinen väite on hyväksyttävä.
- 88 Väitteisiin, jotka koskevat yhtäältä sitä, että valituksenalaisen tuomion 59 kohdassa luetelluilla neuvoston huomioon ottamalla seikoilla ei voida osoittaa, että HTTS oli IRISL:n ”omistuksessa tai määräysvallassa”, ja toisaalta sitä, että unionin yleinen tuomioistuin ei arvioinut omistuksen suuruutta eikä määräysvallan ulottuvuutta mainittujen seikkojen perusteella, ei ole syytä vastata, koska tämän tuomion 86 kohdassa katsottiin, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se tukeutui mainitussa 59 kohdassa tarkoitettuihin seikkoihin, joita neuvosto ei ollut ottanut huomioon, kun HTTS merkittiin riidanalaisiin luetteloihin.
- 89 Toisen valitusperusteen toinen osa on näin ollen hyväksyttävä.

Kolmas ja neljäs valitusperuste

Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

- 90 Kolmas ja neljäs valitusperuste perustuvat oikeudelliseen virheeseen, jonka unionin yleisen tuomioistuimen väitetään tehneen, kun se katsoi yhtäältä, että neuvosto ei ollut laiminlyönyt perusteluvollisuuttaan HTTS:n riidanalaisiin luetteluihin merkitsemisen osalta, ja toisaalta, että toimen perustelujen puutteellisuus ei ole omiaan synnyttämään sopimussuhteen ulkopuolista unionin vastuuta.
- 91 Kolmannesta valitusperusteesta HTTS väittää, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen valituksenalaisen tuomion 86 kohdassa, kun se oletti, että asetusta N:o 668/2010 sovellettiin käsiteltävässä asiassa, joten neuvosto ei ollut laiminlyönyt velvollisuuttaan perustella HTTS:n riidanalaisiin luetteluihin merkitsemistä.
- 92 HTTS:n mukaan kyseisestä asetuksesta nimittäin tuli tarpeeton asetuksen N:o 961/2010 vuoksi, jonka unionin yleinen tuomioistuin puolestaan kumosi 7.12.2011 antamallaan tuomiolla HTTS v. neuvosto (T-562/10, EU:T:2011:716), koska sen perustelut olivat puutteelliset.
- 93 On lisäksi niin, että unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 89 ja 90 kohdassa mainitsevat ”lisäperusteet” sen oikeuttamiseksi, että HTTS merkittiin riidanalaisiin luetteluihin, ovat seikkoja, jotka ilmenivät tai jotka tulivat neuvoston tietoon kyseisten merkitsemisten jälkeen, minkä vuoksi niitä ei voida ottaa huomioon ensimmäisen valitusperusteen yhteydessä esitetyistä syistä.
- 94 Neljännen valitusperusteen osalta HTTS väittää, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se katsoi valituksenalaisen tuomion 88 kohdassa, että perusteluvollisuuden laiminlyönti ei lähtökohtaisesti voi synnyttää sopimussuhteen ulkopuolista unionin vastuuta. Valittaja täsmentää tästä, että perusteluvollisuuden noudattaminen on olennaista, jotta menettelyn katsottaisiin olevan oikeusvaltioperiaatteiden mukainen. Kyseisen velvollisuuden laiminlyönti merkitsee näin ollen tehokasta oikeussuojaa koskevan oikeuden loukkaamista. Lisäksi YUTP:n puitteissa toteutettujen rajoittavien toimenpiteiden alalla perusteluvollisuus merkitsee neuvoston velvollisuutta kerätä tietoja tai näyttöä, joilla kyseiset toimenpiteet oikeutetaan, jotta se voi riitauttamistapauksessa esittää kyseiset tiedot tai näytön unionin tuomioistuimissa.
- 95 Neuvosto ja komissio vaativat kolmannen ja neljännen valitusperusteen hylkäämistä.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

- 96 Kolmas ja neljäs valitusperuste liittyvät läheisesti toisiinsa ja niitä on siis tarkasteltava yhdessä.
- 97 Ensiksi on katsottava, että valituksenalaisen tuomion 89 ja 90 kohtaa koskevat väitteet ovat tehottomia, koska ne kohdistuvat unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin valituksenalaisen tuomion ylimääräisiin perusteluihin.
- 98 Seuraavaksi on palautettava mieleen, että – kuten unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 84 ja 85 kohdassa – HTTS:n nimen riidanalaisiin luetteluihin merkitsemistä, joka tehtiin asetuksilla N:o 668/2010 ja N:o 961/2010, ei perusteltu samalla tavalla kyseisissä kahdessa asetuksessa ja että unionin yleinen tuomioistuin totesi 7.12.2011 antamallaan tuomiolla HTTS v. neuvosto (T-562/10, EU:T:2011:716), että yksinomaan asetus N:o 961/2010 oli lainvastainen.

- 99 Tässä tilanteessa unionin yleinen tuomioistuin saattoi yhtäältä perustellusti katsoa valituksenalaisen tuomion 86 kohdassa, ettei 7.12.2011 annetulla tuomiolla HTTS v. neuvosto (T-562/10, EU:T:2011:716) tapahtuneesta asetuksen N:o 961/2010 kumoamisesta voitu päätellä, että asetusta N:o 668/2010 oli niin ikään pidettävä lainvastaisena perusteluvirheen vuoksi.
- 100 On toisaalta todettava, että valittajan, joka ei ollut riitauttanut asetuksen N:o 668/2010 laillisuutta kumoamiskanteella, oli osoitettava kyseisen asetuksen lainvastaisuus valituksenalaisen tuomion taustalla olleen kanteen yhteydessä. Unionin toimielinten toimia nimittäin koskee pääsääntöisesti lainmukaisuusolettama, ja niillä on näin ollen oikeusvaikutuksia niin kauan kuin niitä ei ole peruutettu, kumottu kumoamiskanteen johdosta tai todettu pätemättömiksi ennakkoratkaisupyynnön tai lainvastaisuusväitteen seurauksena (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2015, Schrems, C-362/14, EU:C:2015:650, 52 kohta).
- 101 Tässä tilanteessa tämän tuomion 91 ja 92 kohdassa esitettyä HTTS:n argumenttia ei voida hyväksyä.
- 102 On joka tapauksessa niin, että vaikka valittaja olisi esittänyt todisteet, joiden perusteella asetus N:o 668/2010 voitaisiin todeta lainvastaiseksi perustelujen puuttumisen vuoksi, HTTS:n väitteet eivät voi johtaa unionin oikeuden riittävän ilmeisen rikkomisen toteamiseen sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseksi.
- 103 On nimittäin todettava, että toimen, jolla otetaan käyttöön rajoittava toimenpide, perustelujen puutteellisuus ei sellaisenaan aiheuta sopimussuhteen ulkopuolista unionin vastuuta (ks. vastaavasti tuomio 30.9.2003, Eurocoton ym. v. neuvosto, C-76/01 P, EU:C:2003:511, 98 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 104 Tästä seuraa, että kolmas ja neljäs valitusperuste on hylättävä.
- 105 Kaiken edellä esitetyn perusteella valituksenalainen tuomio on kumottava.

Asian palauttaminen unionin yleiseen tuomioistuimeen

- 106 Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että jos unionin tuomioistuin kumoaa unionin yleisen tuomioistuimen ratkaisun, se voi joko itse ratkaista asian lopullisesti, jos asia on ratkaisukelpoinen, tai palauttaa asian unionin yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi.
- 107 Kuten ensimmäisen ja toisen valitusperusteen tutkimisen yhteydessä todettiin, käsiteltävässä tapauksessa unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun arvioidaan ensimmäistä tämän tuomion 32 kohdassa mieleen palautetuista edellytyksistä, joita sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntyminen edellyttää.
- 108 Lisäksi on todettava, että kun unionin yleinen tuomioistuin oli todennut, ettei unionin oikeussääntöä ollut loukattu riittävän ilmeisesti, se ei valituksenalaisen tuomion 92 kohdassa tutkinut muita edellytyksiä, joiden kumulatiivinen täytyminen on tarpeen sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseksi (ks. vastaavasti tuomio 19.4.2007, Holcim (Deutschland) v. komissio, C-282/05 P, EU:C:2007:226, 57 kohta).
- 109 Tässä tilanteessa asia on palautettava unionin yleiseen tuomioistuimeen, jotta tämä voi ensinnäkin – niitä seikkoja tarkastelematta, joita neuvosto ei ottanut huomioon HTTS:n riidanalaisiin luetteloihin merkitsemisen yhteydessä – suorittaa uuden tutkimuksen, joka koskee unionin oikeussäännön mahdollista riittävän ilmeistä rikkomista sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymiseksi.

Jos tutkimus osoittaa, että tällainen rikkominen tapahtui, unionin yleisen tuomioistuimen on tutkittava muut sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntymisen edellytykset, jotka palautettiin mieleen tämän tuomion 32 kohdassa.

Oikeudenkäyntikulut

¹¹⁰ Koska asia palautetaan unionin yleiseen tuomioistuimeen, tähän muutoksenhakumenettelyyn liittyvistä oikeudenkäyntikuluista on päätettävä myöhemmin.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Unionin yleisen tuomioistuimen 13.12.2017 antama tuomio HTTS v. neuvosto (T-692/15, EU:T:2017:890) kumotaan.**
- 2) Asia palautetaan unionin yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi.**
- 3) Oikeudenkäyntikuluista päätetään myöhemmin.**

Allekirjoitukset